

В І Д З И В

офіційного опонента на дисертацію Стечик Богдани Василівни, підготовлену на тему «Методика розслідування незаконної лікувальної діяльності» та подану на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність (Одеса, 2016)

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Формування правової, демократичної та соціальної держави в Україні передбачає необхідність всебічного розвитку прогресивних інститутів, захисту загальнолюдських цінностей. Конституція України закріплює за кожною особою право на охорону її здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Водночас, сучасні реалії охорони здоров'я в Україні, високий рівень загальної смертності, найвищий в Європейському просторі природний спад населення ставлять на порядок денний невідкладну проблему щодо запровадження медичної реформи, створення належних умов для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування, надання населенню якісної медичної допомоги відповідними фахівцями, викорінення негативних (у тому числі й кримінальних) явищ у даній сфері. У цьому відношенні важливого значення набуває й розроблення реальних механізмів протидії злочинній діяльності у медичній сфері.

У даному аспекті дисертаційне дослідження Б. В. Стечик «Методика розслідування незаконної лікувальної діяльності» є вельми актуальним і своєчасним. Актуальність підготовленої дисертаційної праці визначається необхідністю з'ясування особливостей розслідування цього виду кримінальних правопорушень, розроблення рекомендацій щодо застосування ефективних заходів тактичного забезпечення під час його здійснення (с. 7).

Проблематика дисертаційного дослідження узгоджується з Пріоритетними напрямками наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ на 2015-2019 рр., затверджених наказом МВС України від 16.03.2015 № 275, та плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету внутрішніх справ «Протидія злочинам, підслідним ОВС: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти». Основною метою цього дослідження є «розробка методики розслідування незаконної лікувальної діяльності на підставі аналізу наукових джерел і узагальнень слідчої та судової практики» (с. 7).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Під час виконання дисертаційного дослідження автором використано систему загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. Зокрема, у роботі використовувались такі методи дослідження: історичний, порівняльно-правовий, статистичний, формально-логічний, порівняльний, конкретно-соціологічний. Результати дисертаційного дослідження ґрунтуються на достатній емпіричній базі: результатах анкетування 200 працівників правоохоронних органів, серед яких слідчі, працівники оперативних підрозділів та прокуратури; узагальнені дані вивчених 17 кримінальних справ (проваджень), розпочатих за ознаками злочину, передбаченого ст. 138 КК України за період з 2012 по 2016 рр.; статистичні дані Державної судової адміністрації України стосовно розглянутих кримінальних справ, пов'язаних із здійсненням незаконної лікувальної діяльності (с. 9).

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукова новизна результатів дисертації вбачається у тому, що автором уперше здійснено «спеціальне комплексне дослідження, у якому розроблено методику розслідування незаконної лікувальної діяльності» (с. 9).

Проведений аналіз змісту дисертаційного дослідження дозволяє зробити висновок про наявність достатності елементів наукової новизни (с. 9, 10). На наше переконання, найбільш важливими теоретичними положеннями є:

- обґрунтування концептуальних засад формування окремої криміналістичної методики розслідування незаконної лікувальної діяльності;
- пропонування змісту та окремих елементів криміналістичної характеристики незаконної лікувальної діяльності;
- виокремлення типових слідчих ситуацій та типових версій щодо розслідування даної категорії злочинів;
- формулювання обставин, що підлягають встановленню під час розслідування незаконної лікувальної діяльності;
- розроблення тактичних засад проведення окремих слідчих (розшукових) дій та визначення їх ситуаційної залежності;
- вироблення наукового підґрунтя у використанні спеціальних знань та пропонування типового комплексу судових експертиз під час розслідування незаконної лікувальної діяльності.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Головні теоретичні результати та висновки проведеного дослідження відображено у 7 наукових публікаціях, у тому числі 4 наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях з юридичних наук, перелік яких затверджено МОН України, 1 статті, опублікованій у зарубіжному періодичному виданні, а також 2 тезах доповідей на науково-практичних конференціях. При цьому, результати дисертаційного дослідження належним чином апробовано на міжнародних науково-практичних конференціях (с. 11). Позитивним є також й те, що результати дослідження впроваджені у навчальний процес та практичну діяльність органів досудового розслідування, що засвідчено відповідними актами впровадження (с. 10, 11), (див. Додатки, с.240-245).

Головні теоретичні положення даного дисертаційного дослідження викладені у логічній послідовності. У своєму структурному вигляді пропонована праця дозволила на належному рівні здійснити формування (розроблення) методики розслідування незаконної лікувальної діяльності. Логіка і структура дослідження є вдалими і тому послідовно відбивають зміст окремих методико-криміналістичних проблем.

За своєю структурою дисертаційне дослідження складається із вступу, трьох розділів, що містять 8 підрозділів, висновків, списку використаних джерел (245 найменувань) та додатків. Обсяг дисертації відповідає встановленим вимогам. При цьому загальний обсяг дисертації становить – 245 сторінок; обсяг основного тексту – 187 сторінок.

У **першому розділі** дисертації «Криміналістична характеристика незаконної лікувальної діяльності» визначається стан дослідження проблеми протидії незаконній лікувальній діяльності, структура та зміст її криміналістичної характеристики. До елементів криміналістичної характеристики незаконної лікувальної діяльності, на думку дисертанта, слід відносити відомості про: 1) спосіб вчинення злочину та його наслідки; 2) обстановку, час, місце вчинення кримінального правопорушення; 3) знаряддя та засоби вчинення кримінального правопорушення; 4) слідову картину; 5) особу потерпілого; 6) особу злочинця (с. 24). Під час дослідження розкрито зміст зазначених елементів криміналістичної характеристики незаконної лікувальної діяльності (с. 24-68).

На думку дисертанта, важливим елементом криміналістичної характеристики незаконної лікувальної діяльності є спосіб вчинення злочину, який становить найбільший інтерес для одержання інформації про криміналістично значущі його ознаки (с. 24). Щодо безпосередньо способу вчинення незаконної лікувальної діяльності, то в роботі розкрито такі, що пов'язані із: проведенням невідкладних заходів медичної допомоги; обстеженням хворого, збором анамнезу, виконанням спеціальних діагностичних досліджень; постановленням діагнозу; обранням заходів

профілактики захворювання; рішенням про госпіталізацію; призначенням медичних маніпуляцій або лікарських засобів; підготовкою хворого до операції та виконанням оперативного втручання; усуненням несприятливих наслідків лікувальних заходів; медичним доглядом після оперативного втручання та ін. (с. 29, 30).

Певний науковий інтерес має розгляд такого елемента криміналістичної характеристики незаконної лікувальної діяльності, як «знаряддя і засоби вчинення злочинів». Автор справедливо вважає, що до таких знарядь і засобів можуть бути віднесені: 1) вироби медичного призначення; 2) медична техніка; 3) медичний інструментарій; 4) комплектувальні вироби; 5) спеціальні матеріали; 6) фармацевтична продукція; 7) обладнання, інструменти та інші предмети, речовини, що використовуються для виробництва, виготовлення, зберігання, транспортування, відпуску, утилізації та знищення фармацевтичної продукції; 8) лікарські засоби (с. 47-49).

До елементів криміналістичної характеристики дисертант відносить також й сліди незаконної лікувальної діяльності (у широкому розумінні). Зокрема, до таких слідів віднесено документи, що підтверджують здійснення лікувальної діяльності (медичні документи прийому на лікування та виписки; медичні документи процедури лікування; медичні документи лікування за профілем; медичні документи діагностики) (с. 51-53).

У **другому розділі** «Організація розслідування незаконної лікувальної діяльності» розглянуто типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування, обставини, які підлягають встановленню, типові слідчі версії та взаємодія слідчого і підрозділів, які залучаються до сфери провадження досудового слідства.

Під час дослідження здійснено ситуаційний підхід щодо розслідування незаконної лікувальної діяльності. Проведено аналіз криміналістичної категорії «слідча ситуація» (с. 73-77), визначено її поняття (с. 77-78), підкреслено необхідність виокремлення типових слідчих ситуацій (с. 78-81).

За результатами дослідження автор виокремлює п'ять типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування незаконної лікувальної діяльності:

- 1) відомості про кримінальне правопорушення внесено до ЄРДР за результатами розгляду заяви потерпілого від злочину, особа злочинця, місце, час вчинення злочину відомі; 2) відомості про кримінальне правопорушення внесено до ЄРДР за результатами розгляду заяви потерпілого від злочину, особа злочинця не відома, час, місце вчинення злочину встановлено; 3) відомості про кримінальне правопорушення внесено до ЄРДР на підставі матеріалів, зібраних за результатами проведення спеціальних перевірок, особа злочинця, час, місце вчинення злочину відомі, особа потерпілого не встановлена; 4) відомості про кримінальне правопорушення внесено до ЄРДР під час розслідування інших кримінальних правопорушень у сфері охорони здоров'я; 5) ситуація у випадках настання тяжкого наслідку – смерті пацієнта (с. 81-85).

Аргументується доцільність визначення в окремих методиках розслідування злочинів такого елемента, як обставини, що підлягають встановленню (с. 86-90) та зроблено спробу щодо виокремлення цих обставин при розслідуванні незаконної лікувальної діяльності (с. 91-97).

Дисертант вірно обґрунтовує позицію про те, що версія виступає передумовою для планування роботи під час розслідування (с. 97). Під час дослідження типізовано слідчі версії за характером події, особою злочинця, способом вчинення злочину, особою потерпілого (с. 98-100).

У **третьому розділі** «Тактичне забезпечення розслідування незаконної лікувальної діяльності» висвітлено особливості тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій та залучення обізнаних осіб до розслідування цієї категорії злочинів щодо використання їх спеціальних знань. Достатня увага в роботі приділена специфіці проведення таких слідчих (розшукових) дій, як слідчий огляд (с. 128-141), обшук (с. 141-148), допит (с. 148-160). Визначено форми застосування спеціальних знань, які є доцільними у розслідуванні

незаконної лікувальної діяльності та названі основні види судових експертиз, що призначаються під час кримінального провадження (с. 161-179).

В цілому дисертаційне дослідження Б. В. Стечик відрізняється належним ступенем обґрунтованості сформульованих наукових висновків, пропозицій та практичних рекомендацій. Запропоновані висновки пропозиції й рекомендації підтверджені емпіричними та статистичними даними, ілюстративними прикладами зі слідчої та судової практики. Дисертантом використано також й достатньо широкий спектр літературних джерел (245 найменувань).

Автореферат дисертації ґрунтовно розкриває її зміст, надає повне уявлення про теоретичну і практичну значимість дисертаційної праці.

Зазначене дозволяє позитивно оцінити розглядувану працю, відзначити її наукову новизну, самостійність виконання, належний теоретичний рівень. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Б. В. Стечик, слід відзначити й наявність в ній деяких дискусійних положень і висловити окремі зауваження:

1. У підрозділі 1.2. дисертації автором поставлено завдання визначити поняття та структуру криміналістичної характеристики незаконної лікувальної діяльності. При цьому, автор пише, що «криміналістичну характеристику незаконної лікувальної діяльності слід розглядати як обумовлену криміналістичними дослідженнями та практикою діяльності сторони обвинувачення модель відомостей про криміналістично-значимі ознаки кримінального правопорушення...» (с. 24, 69). На нашу думку, формулювання такого поняття у даній роботі є зайвим, оскільки воно є загальним і не залежить від виду злочинної діяльності. Криміналістична характеристика злочинів завжди буде залишатися – «системою криміналістично-значущих ознак» певного виду злочинів;

2. У тексті дисертаційного дослідження (підрозділ 2.1.) використовуються терміни «початковий етап розслідування» та «типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування». Окрім того, дисертант на с. 81

підкреслює, що розподіл слідчих ситуацій пов'язаний не лише з обсягом, а й з характером джерел початкової інформації про кримінальне правопорушення на початковому етапі розслідування.

У цьому сенсі необхідно підкреслити, що КПК України 2012 р. визначає лише термін «початок досудового розслідування» (ст. 214 КПК України). Тому й виникають питання про кількість етапів досудового розслідування, їх часові або інші межі, коли саме розпочинається початковий етап розслідування і коли він завершується;

3. У підрозділі 3.1. автором зроблено спробу розкрити зміст тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування незаконної лікувальної діяльності: слідчого огляду, обшуку, допиту. Разом із тим для методики розслідування достатньо важливим є виокремлення так званих проміжних (локальних) завдань розслідування і пропонування щодо їх вирішення певних тактичних комплексів, так званих тактичних операцій. Хотілося б почути під час публічного захисту аргументи дисертанта про доцільність (або недоцільність) розроблення таких операцій і можливість їх застосування при розслідуванні незаконної лікувальної діяльності;

4. Специфіка розслідування незаконної лікувальної діяльності передбачає звернення (окрім слідчого огляду, обшуку, допиту) й до порядку проведення та тактики інших слідчих (розшукових) дій. Зокрема, важливого значення можуть набувати такі слідчі дії, як освідування особи, пред'явлення для впізнання, слідчий експеримент, отримання зразків для експертизи. Бажано було б висловити й власну позицію щодо можливостей проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

5. Під час розгляду криміналістичної характеристики незаконної лікувальної діяльності достатня увага приділена такому її елементу, як особа злочинця. На с. 57 дисертації надано й визначення поняття цілитель. Разом із тим виникає питання про можливість більш глибокого вивчення такої особи злочинця, як цілителя, які застосовують знання в галузі народної і нетрадиційної медицини; чи була у Вас належна слідча або судова практика з

цього приводу. Якщо була, то які спеціальні методи використовували цілителі і які наслідки такої лікувальної діяльності.

Перераховані зауваження у своїй більшості, мають дискусійний характер і тому не впливають на загальну позитивну оцінку наукової праці.

Викладене дозволяє зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження «Методика розслідування незаконної лікувальної діяльності» є кваліфікаційною науковою працею, виконаною особисто дисертантом, вирішує важливе наукове завдання, є актуальним, завершеним і таким, що має теоретичну і практичну значущість. Таким чином, дисертаційне дослідження відповідає вимогам п.п. 9, 11, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а його автор Богдана Василівна Стечик заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри криміналістики

Національного юридичного університету

імені Ярослава Мудрого, академік

Національної академії правових наук України,

Заслужений діяч науки і техніки України

В. Ю. Шепітько

